

Szomjúság

„Mélységes mély a múltnak kútja“ — mondogatjuk Thomas Mannal, s az ő szavával kérdezzük: „Ne mondjuk inkább feneketlennek?“

Ismerek valakit, aki csak a legjobb irodalmat, a legjobb zenét élvezi, nem fiatal már, mégis fogékony a kultúra újabb jelenségei iránt. Közben mély meggyőződéssel hiszi, hogy ha valaki nem talál holmi „Az imént még itt volt!“ tárgyat, elég egy poharat szájával lefelé fordítania, s a kallódó kulcs, levél, kesztyű tüstént előkerül. Csodálkoztam, mulattam évekig a furcsaságon, babona, próbáltam elhessegetni magamtól, hasztalan. Izgatta fantáziámat, azt az örök-emberi, bosszantó-hasznos kíváncsiságot, ami mindennek az okát, eredetét firtatja, az értelmetlent is megkísérli az értelem pórázára fűzni: miért? mióta? Az ősinek sejtett szokás rabját hiába faggattam. Választ, elfogadhatót, bár közvetettet, Frazer-től, Lévi-Strausstól kaptam, az antropológiától, az etnográfától, melyek nélkül nincs modern lélektan. Egyes törzsek rítusaiban máig fellelhető az ősi animisztikus felfogás, amely élőlények és élettelen tárgyak között teremt a mágikus gondolkodást kielégítő összefüggést. A mi rejtélyes poharunkkal rokonítható például az az edény, amit a nagybeteg házában (sátrában, kunyhójában) borítanak vagy fednek le, hogy a szenvedőből kikívánczó léleknek ne legyen hova beszöknie, ha elhagyná a testet, s így kénytelen-kelletlen visszatér oda, ahol addig lakozott. Vagy: a primitív törzsek tagjai, akárcsak az idő feneketlen kútjában elmerült emlékü őseink, a halott egykori szállása elé kiteszik ivóedényét, hogy szomjúságát — mely feltehetően túléli az eltűnt test szükségleteit — kielégíthesse anélkül, hogy megzavarná az élők álmát.

Mert a pohárnál — legyen az fába vájtt, kőbe faragott, fémből öntött vagy üvegből fűjt ivóalkalmatosság, s mely a legrégebb civilizációs vívmányok egyike —, úgy tetszik, még régibb s időtállóbb, ami életre hívta: a szomjúság:

*Jó, hogy tudjuk:
a pohárból inni kell, arra való.
Kár, hogy nem tudjuk:
a szomjúság mire való*

— fedezi fel minden idők poharából ivó, örökké szomjuzó emberei számára, létük egyetlen megválaszolatlan kérdését századunk spanyol költői közül az alighanem legnagyobb, Antonio Machado.

Mert a pohár oka — a szomjúság. De mi a szomjúság oka? Erről az okról a legokosabb könyvek, a legöregebb emberek se tudnak úgy-

szólván semmit. Megtudhatjuk az orvosoktól, hogy az éhséget többszörösen hosszabb ideig bírja a szervezet, mint a szomjúságot. Megtudhatjuk egy régi mondásból, hogy „Ha az istenek szomjaznak, vért isznak“; a filozófia történetéből, hogy egy igen kíváncsi görög addig kérdezgetett az igazság szomjától üzve s azt terjesztve, míg csak azok, akik minden időben fenntartának maguknak a kérdezés kizárólagos jogát, bürökpohárból itatták meg; a vallás történetéből kiderül, hogy még rosszabbul járt a víziós zsidó, aki a szeretetet hirdette a földön, amíg aztán megfeszítették, s halálos szomjúságát megcsúfolva egy a gonoszok és ostobák közül, akikért feláldozta magát: „...oda futamodván, mikor egy spongyiát megtöltött volna eczettel, és valami nádszállra függesztette volna, adá neki hogy innék“ (János Jelenései, 19, 29).

Keserű volt a bürök. Savanyú az ecet. Halálos végű a szomjúság. A szokráteszek és krisztusok halálát mindig elrettentő példának szánják. És lám: ama bürök és amaz ecet óta az igazságra és a szeretetre szomjazók egyre sokasodnak. Nincs annyi ecet, bürök, ciklon-B, napalm, paragrafus, parancs, tilalom, hogy ezt a szomjat eloltaná. Melyik szomjat?

Nem ismerjük a szomjúság egy okát. De ezer nevét ismerjük. Egyik neve így hangzik: elégedetlenség. Viszontláttam minap a szívszorítóan tanulságos sorsú Jóbot. Jób — mint tudjuk — kezdetben elégedett volt sorsával, önmagával, büszke vagyonára, boldog viruló családjá körében, hálás istenének mindamaz adományokért, melyekkel elhalmozta. Csakhogy az a filozofikus hajlamú isten megelégedte egy napon, hogy szolgájának, Jóbnak immár nincs mire szomjaznia. Barmaira dögvészt, házára tűzcsóvát, vetéseire sáskahadat küldött, családjára halált, rá magára undok sebeket. Én ezt a Jóbot ismertem meg, az igazit, a Meštovićét, a testté vált üvöltést. Ezt az üvöltést akarta hallani Jób bibliai teremője az önelégültség bárgyú bőfénései helyett, hogy felbressze a jóllakott állapotban lakozó erkölcsi lényt, az embert. Jób elvesztett mindent, hogy visszanyerje a szomjúságot, ami nélkül minden — semmi. A kuporgó szétvetett lábai, besüppedt ágyéka, megroppant pompás mellkasa fölött a kínban hátrafeszült fej torz nyílása, a száj, végre szomjas. Ez volt a cél.

Ilyen Jób-szerűen szomjasaknak képezem az öngyilkos lille-i serdülőket, akik egy túltápláltságtól eltompult társadalom egészséges erkölcsét felébresztendő ítélték magukat halálra. Ezek a „harc nélküli hősök“, ahogyan egy francia szociológus nevezte őket, rettenetes leckét akartak adni az öntelt és közömbös nyugati civilizációnak. „Az elmebeteg gyerekek és az öngyilkos serdülők jelenléte közöttünk egy halott, gyilkos és szeretetlen társadalom tünete“ — írja Thérèse Tremblais pszichológus abban a Figaro Littéraire-ben, melyet a legkevésbé sem lehet baloldali-radikális eszméssel vádolni.

Aggasztó tünet, amikor a vegetatív boldogság vagy az önmagába gubózó boldogtalanság veszi át tömegméretekben az elégedetlenség helyét. Az önelégültek társadalma éppoly gyanús, mint az elégedett egyén: ez is, az is elfelejtett szomjazni, vagy meg se tanult. Ne bizzunk az elégedett emberben! Ha rajta múltott volna, még mindig barlangban laknánk. Mert elégedetlen az, akinek nem elég, ami van, még ha jó is,

hisz minden jó, amíg nem ismerünk jobbat. Ki mondta — nem fontos, úgysisz mindenki tudja —: az elégedettek tartják fenn a világot, de az elégedetlenek viszik előre...

Hogyan?

Elégedetlen az, akinek nem volt elég a pattintott kő, és feltalálta a vasat; akinek nem volt elég az eke és kimódolta a traktort; akinek nem volt elég a gravitáció, és megismerte a súlytalanságot; akinek nem volt elég, hogy halál, és felboncolta a holttestet; akinek nem volt elég a hang, és megteremtette a zenét; akiknek nem elég az igazság, a kenyér, a szabadság, és megcsinálják a forradalmakat. Ezt az elégedetlenséget, ezt a szomjúságot nevezzük haladásnak.

„Levelet kaptam Madridból“ — így kezdődik Babitsnak egy 1938 júniusi feljegyzése. A levelet a költő egyik honfitársa írta, egyike azoknak, akik bár nem voltak spanyolok, tudták, mit keresnek a köztársaság utolsó óráit élő Madridban. Szomjukat, a cselekvő szabadság-vágy szomját oltani és táplálni siettek oda a világ minden tájáról. De az emberben egyszerre több szomjúság lakozhat: a levélből „egy spanyol szonett hullt ki, mégpedig egy tizenhatodik századbeli spanyol szonett, Fernando de Herrera műve, akit kortársai El Divino névvel tiszteltek meg“. Aki pedig a körülzárt, bombázott Madridból 1938 nyarán ezzel a küldeményvel lepte s tisztelte meg Babitsot, El Divino szonettjét is védte, azt, amit a címzett így fogalmaz meg: „Egy szép vers szent dolog“ még ott is, akkor is, ahol és amikor „ágyúk csöve néz ránk, a barbár erőszak tombol körülöttünk, s a felgyújtott könyvtárak nem metaforikus, hanem valóságos lánggal világítanak...“

Nem tudjuk, él-e még, s ha nem, ami valószínű, hogyan halt meg a levél írója, Herrera és Babits — az igazság és a szépség — madridi híve. Még a nevét se tudjuk. Csak a harcról tudunk, a versről — a szomjúságról, amely mindig túléli a szomjazó halálát. Mert nem a szomjúság a halál. Hanem a lemondás a szomjúságról. S éppen Babits int:

*Ne mondj le semmiről. Minden lemondás
egy kis halál. Ne mondj le semmiről.*

Filesgy. Júlia

A zenekritikusi vagy gyakorlózenészi tevékenység során, de a „laikus“ zenei közönség dilemmáiban, nézetösszekülönbözéseiben is sokszor döntő fontosságú a zenei ízlés fogalma. Az ízlések sokfélesége axióma, már a régiek leszögezték, hogy az ízlés területén nincs mit vitatkozni — mégis évszázadokon át újra meg újra a különböző ízlésűek összecsapnak, szenvedélyesen hirdetve a maguk igazát.

A kérdés olyankor válik élessé, amikor egy kritikusról van szó, kinek írását ezrek olvassák lelkesedéssel vagy felháborodással, ami az ízlések sokfélesége következtében elkerülhetetlen. Ugyancsak nagy a kérdés hordereje egy zenei intézményben meghatározó szerepet játszó egyén (igazgató, művészeti titkár, művészeti bizottsági tag, karmester, rendező) esetében, ahol az egyéni ízlés abszolút rangra emelése kihat az egész intézmény esztétikai beállítására és műsorpolitikájára, tehát ugyancsak ezekhez és tízezrekhez szól. Hasonlóan fontos a kérdés a zenei oktatásban: egy tanár zenei ízlése hatványozottan sugározódhat szerte az ország sarkaiba, meghatározóan egész nemzedékek ízlésbeli orientációját.

Mit tegyen az ilyen helyzetbe kerülő személy, mit tegyen bárki, aki a zene sokrétű jelenségével kapcsolatba kerül; fogadja el fatalitásként az ízlések különbözőségének bizonyos fokig elkerülhetetlen mivoltát, hirdessen-e olyan általános zenei tetteket, amelyek mindenki számára elfogadhatók? Vagy az a helyes, ha egy zenész a maga ízlését oly erős meggyőződéssel hirdeti, hogy azt mások számára is követendő példaként állítja be?

Az exponált zenei személyiségnek nemcsak joga, de kötelessége az, hogy egyéni ízlését kifejezze, érvényre juttassa. Ő maga már eleve úgy van (úgy kell lennie) megválasztva, hogy ízlése a zenében tájékozatlanabb zenei közönség számára útmutató legyen. Mi is történe egy ország zenei művelődésével, ha a fejlettebb zenei ízlésű egyének nem követnének el mindent, hogy befolyásolják a fejletlenebb ízlésű érdeklődőket? De a kérdés ennél sokkal bonyolultabb. Aki azt képzei, hogy az ízlések különbözősége csak „lenni“, a tájékozatlanok közt dúl, és a zeneileg képzett egyének közt valami ízlésbeli harmonizáltság áll fenn, az nagyon téved. A finomabb árnyalatokra menő ízlésbeli különbségek legtöbbször szenvedélyesebb nézeteltéréseket szünelnek, mint a nagyobb ellentétek „odalenn“. Az operettkedvelő egyszerű ember megmosolyogja a beat-zene rajongóját és viszont, s ezzel a kérdést le is zárták. De például egy kerülhetetlenül következetes avantgarde-zenész nem ismer kompromisszumot egy olyanval, aki a modern zene kérdésében mérsékelt magatartást tanúsít. Az évszázadok zenei öröksége körül ugyancsak sok az ízlésbeli ellentét. A régi zene hívei lenéznek azokat, akik a romantikusért rajonganak, emezek azokat kiszáradt, lélektelen zenei funkcionáriusoknak minősítik.

Maszelka János rajza

◆ Józsa Bélára emlékezett szülőföldje: a székelyudvarhelyi Művelődés Háza meghívta Hodgya néhány idős lakosát, hogy tegyenek vallomást kortársukról, a kis legénykéről, aki velük őrizte a juhokat a havason, velük tanult, s közülük indult el pályájára az agyagipari szakiskolán át a munkásmozgalomig, melynek 1943-ban vértanúja lett. Finta Béla kultúrigozgot mutatta be a közös gyermekkorra emlékező Vera nénit, a volt játszótársát, Józsa Pált, aki legkedvesebb nótáikat is elénekelt, s Baczó Bélát, az öreg tanítót, aki még hallott-tudott a kis Józsa Béláról. S kitétek magukért a székelyudvarhelyi diákok is: felolvasták Nagy István visszaemlékezéseit a mozgalmi társról, elszavalták s — Balázs Ferenc megzenésítésében — elénekelték a költő Józsa Béla székely szegénysorsról szóló verseit, s bemutaták A Csáki bíró lánya és a gumibot

krónika

című írást, melyet a Józsa Béla-hagyatékából közölt 1963-ban a Korunk. Ott voltunk mi is: Jordáky Lajos a kolozsvári szakszervezeti mozgalom és Munkás Athenaeum cselekvő harcosát mutatta be, Balogh Edgár pedig személyi kapcsolatokról szólt, melyek Józsa Bélát, a népművelő közírórt a magyar irodalom jeleiseivel, majd az illegálításban az antifasiszta békemozgalommal kötötték össze. A rendezvény művészi sikerét emelték Ambrus Istvánnak a szülőfaluról készült s freskószerűen vetített színes fotói.

◆ Németh László harmincöt év után újra ellátogatott Romániába, ezúttal nem szemlélőként (bár akkori megfigyelései klasszikus irodalmi értékké váltak), hanem mint három, nálunk bemutatásra került darabjának szerzője. Marosvásárhelyen A két Bolyai első erdélyi bemutatásán vett részt, Sepsiszentgyörgyön a Papucs-hős hatvanadik előadását nézte meg, s Nagyváradon a Villámfénynél előadását; Németh László megérte, hogy szülőföldjén dívatossá vált.

A látogatás alkalmából — mintegy a közönség, az írók, a művészek üdvözléseire válaszolva — Németh László cikket írt a marosvásárhelyi Vörös Zászló napilapba, kifejtve erdélyi tárgyú történeti drámáinak lelki indítékait, azokat a gondolatokat, melyeket a Bolyaiakról szóló darab helyszíni bemutatása benne kiváltott. Bevallja, hogy aggálylally tekintett a Bolyaiak városában való bemutató elé, mert a hozzáférhető emlékeket nem járhatta sorra. „Egy erdélyi tudós, Benkő Samu művére gondolok — írja —, a Bolyai János vallomásaira, amely tavalyelőtt látott napvilágot. Ha ezt a könyvet ismerem, a darabot másképp írom

Az ízlések őszinte, gátlástalan önkifejezését még bonyolultabbá teszik az elferdülések, az érdekesnek-tünni-akarások, a sznobság, a mindcnáron-egyéneikélneni tendenciák. Ezek önszugesztio útján lényévé válnak egy-egy zenei szakembernek, de azt hiszem, hogy kivétel nélkül valamennyien kordunk magunkban ilyen magunkra erőltetett pózokat, melyeket soha nem tudunk már leválasztani igazi zenei énünkről. Az árnyalatok tovább finomíthatók. Két zenész összekülönbözhet azon is, hogy a romantikából például Wagnert vagy Brahmsot tartja-e mérvadónak, de két Wagner-rajongónak is van bőven eltérési lehetősége, mert az öregkori következetes Wagnert esetleg túlkapasok vádjával lehet illetni, fiatalabbkori műveinek spontánabb hatása nevében.

A fejlett zenei ízlésű egyén tehát jól teszi, ha ízléséért sikraszáll, de ha a végletekig egyénített ízlését abszolutizálja, az egyedül üdvözítő útnak kiáltja ki, semmibe veszi a zenei realitásokat, a közönségigényt, akkor inkább árt ez a tevékenység, mintsem használ. Hallottam például egy véleményt, amely ki akarta vonni Chopin műveit a hangversenyek műsorából azért, mert az illető vélemény megfogalmazója ízlésbelileg rég túlhaladta, megunta Chopint. Ez helytelen. A zeneileg exponált személynek tekintetbe kell vennie azt a sok ezer fiatal, akik számára Chopin is jelenthet újdonságot, ha nem másért, azért, mert fiataliságuk folytán még sohasem hallhatják műveit. Márpedig tagadhatatlan, hogy Chopin színessége, dallamossága feltétlenül vonzhatja a fiatalokat, „becsalogathatja“ őket a zene magasabb területeire is. Mit nyernék vele, ha egy magasabb ízlésbeli szint abszolutizálásaként egy ilyen szerzőt kirekesztenénk műsorpolitikánkban? Nyilván csak veszítenénk. Meg hát kritikai megvilágítás is van a világon. Ha álláspontunk nem exkluzív, ha „megbocsájtunk“ azoknak is, akik ízlésünkbe nem férnek be, ámde élünk az alkalmal, hogy fenntartásainknak kritikailag hangot adjunk, mindjárt bölcsebben és hasznosabban járunk el. Persze, ugyanolyan elítélendő a Chopin-példával ellentétes magatartás, amikor a közönségigény nevében teljesen lemondunk az ízlésbeli irányításról, és tág teret engedünk annak, ami kevésbé értékes, de népszerű.

Egy zenei intézménynek ki kell vajon állnia egy korszerű ízlés nevében az új és legújabb zenei alkotások népszerűsítéséért? Feltétlenül, ez kötelessége minden zenei intézménynek. És ha a közönség egyebet igényel? Vajon süketek maradhatunk-e a közönség ízlésének hangot adó véleményekre? Semmi esetre sem. Mi akkor hát a teendő? Zenei intézményeinknek nem szabad kísérleti állomássá változniuk, ahol bárki kipróbálhatja éppen elkészült vagy félig-kész szerzeményét. Csakis az értékeknek, a biztos érzékkel kifürkészett zenei újnak adhat — megfelelő adagolásban, megfelelő magyarázatokkal ellátva — teret, párhuzamosan a közönség igényelte valódi értékekkel. Utóvégre anyagi teret is kell teljesíteniük ezeknek a zenei intézményeknek, és nincs nyomasztóbb benyomás, mint az üres termek előtt lezajló előadások és hangversenyek.

A zeneileg exponált személy tehát adjon hangot fejlett egyéni ízlésének, de hangot kell adni a kor és

a társadalom általánosabb érvényű ízlésének is. (Sokszor olvasunk — cikkekben vagy egyebütt — hivatkozásokat a korszerűsége, a Kor ízlésére, mintha ez egy fejünk fölött lebegő elvont, megfoghatatlan, megfellebbezhetetlen parancs lenne. Pedig csak az lehet az igazi korszerűség, ami bennünk lakozik, amit a fejlett ízlésű egyének és társadalmunk magában hordoz mint ízlést, mint igényt. Minden egyéb hivatkozás egy elvont korszerűsége nem egyéb, mint szubjektív nézetek erőszakos becsempészése a köztudatba, nem a meggyőződés, hanem a diktátum eszközeivel, más esetekben pedig egyszerű sznobság.)

Természetesen az igazi, fejlett egyéni ízlés meghatározásán is sokat lehet vitatkozni. A kérdés így tehető fel: az egyén zenei ízlése élete folyamán állandó fejlődést, állandó finomodást mutat, így az emberiség egyetemes zenei kincstárából újabb és újabb műveket, szerzőket, stílusokat, korszakokat fogad be, ugyanakkor más műveket, szerzőket elvet a fejlődés során mint ízlésbelileg túlhaladottakat. Nos, a kérdés az, hogy ennek a fejlődésnek a során az adott egyén zenei érdeklődési köre egyre szűkülő vagy egyre táguló kört foglal-e magába? Nyilván vannak ilyenek is, olyanok is, ez alkat kérdése. De mi a helyes, mi az egészséges, mi a társadalmilag hasznos?

Nézetem szerint helyes és hasznos, sőt bölcs csakis az a fejlődés, mely körét állandóan tágítja; szubjektívizmusba, végső soron önmaga meglopásába torkollik az az irányzat, mely az ízlés nevében fokozatos leszűküléshez vezet. Az igazi zenész, az igazi tág látókörű ember ismérve az, hogy a túlhaladott, már megemésztett zenei értékeket nem veti el mint a maga (vagy éppen a mások) számára használhatatlan lomot. Új, magasabbrendű nézőpontjáról persze más megvilágításban fogja látni őket; lehet, hogy lesznek korszakok, amikor nem igényli őket, de ahelyett, hogy elvetné, valahova elraktározza ezeket az értékeket is, tudata egyik rejtett rekeszébe, ahonnan nem lehet tudni, mikor, milyen új érvénnyel lépnek majd elő ezek a mások által kiközösített értékek. Fontos, hogy mindent a maga nemében, a maga társadalmi, történelmi, nemzeti körülményei tükrében értékeljük, ítéljük meg, és mint ilyet viszonyítsuk a magunk egyéni ízléséhez. Vajon elvethetjük-e a reneszánsz zenéjét azon a címen, hogy a barokkban mindezt magasabb fokon írták meg? Egy zenei univerzumot veszítünk el ekképpen. Vajon Giottót ne értékeljük, mert Raffaellohoz mérten primitívek voltak eszközei? Egy világot veszítenénk el a fejlett ízlés téves abszolutizálása miatt. De kinek jutna eszébe az, hogy Giottót aztán már be se mutassuk a közönségnek? A zenében sokszor ez történik.

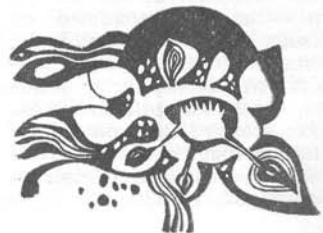
*

Bocsásson meg nekem az olvasó, ha nagyon vázlatosan a magam egyéni zenei ízlés-fejlődését fogom vázolni, nem azért, mintha ezt tartanám az üdvözítő útnak, de az általam legjobban ismert példával szeretném konkrétá tenni az elmondottakat. Az alábbi táblázat az életkor és a zenei értékek összefüggését világítja meg, legsajátabb tapasztalataim alapján.

meg; tán meg sem írom...“ Szerencsénkre mégis megírta, s a darab forró sikerével együtt (Lohinszky Loránd és Ferenczy István játszotta a két Bolyait) maga is forró ünnepségekben részesült.

A sepsiszentgyörgyi Megyei Tükör hasábjain adott sajtónyilatkozatában a neves — ma már világszerte ismert (Iszony című regénye 21 nyelven jelent meg, románul is) — budapesti író kellemes meglepetésének ad kifejezést, főleg a színészek játékára és a közönség rezonanciájára hivatkozva, s elismerően szól a fellendülő romániai magyar történelmi drámairodalomról.

◆ *A középiskolák ifjú tehetségeinek a liceum falain kívül egyetlen, de kitűnő lehetősége van arra, hogy képességeikről bizonyosságot tegyenek: ez a megyénként és országos méretekben is szervezett diákolimpiász. Román nyelvből, matematikából, fizikából és vegytanból versengtek minden évben a tudóspalánták. Az Oktatásügyi Minisztérium és a Nyelvtudományi Társaság határozata értelmében az olimpiászt magyar és német irodalmi versennyel bővítik. A megyeközi szakaszt Kolozsvárott, illetve Nagyszebenben bonyolítják le. Nagyszerű alkalom ez az anyanyelv és irodalom megszerettetésére, amelynek, tehetségek kutatásán kívül, az lenne a hivatása, hogy ösztönözze a magyar és német irodalmi oktatás megújítását. Köszöntjük a biztató kezdeményezést!*

téka

Szabó T. Attila

Anyanyelvünk életéből

A csaknem 600 lap terjedelmű, szép kivitelű könyv az országhatárokon túl is ismert tudós kolozsvári nyelvész-professzor több mint négy évtizedes munkásságából ad izelítőt. A tanulmányok tárgykörei: nyelvművelés, román szókincs-hatás, névtudomány, nyelvtér-kép-munkálatok. E tanulmánykötet jó példa arra, hogy értő kézben a szigorúan vett szak-tudomány is kitorhet szűk határai közül, s közelférközhet a művelt nagyközönséghez. Tudomány, kiadói törekvés és olvasói igény szép találkozása ez a könyv. Bizakodón várjuk a méltó folytatást, hiszen anyanyelvünk tájkán bőven van feltárássra váró kérdés, tisztázatlan probléma, s nem utolsósorban a nyelvi műveltség gyarapítása, az igényes nyelvhaszndát területén sok még a tennivaló. (Kriterion Könyvkiadó, 1970.)

Sütő András

Anyám könnyű álmot ígér

„Egy napon így szólt anyám: »Írhatnál rólunk is valami könyvet.« Regény? Naplójegyzetek? Memoár? Irodalmi szociográfia a legjobbakk közül? Vagy mindez együtt? Anyai bizonyos: a hazai magyar irodalom egyik legszebb hajtása ez a könyv. Több folyóiratunk (köztük a Korunk is) közölt belőle részletet, de igazán így szép — az első mondattól az utolsóig. Színtere a szülőhely, Pusztakamarás, az a kicsi mezőségi falu. Szereplői: sorsbántotta, -verte, -áldotta emberek, akiket szeretni kell, mert hozzájuk tartozunk, és ők hozzánk tartoznak. (Kriterion Könyvkiadó, 1970.)

Életkor Zeneszerzők, műfajok, irányzatok

- 5—7 év egyszerű gyermekdalok, könnyű sanzonok
- 8—10 év operett-irodalom
- 11—12 könnyebb olasz operák: Rossini, Verdi, Puccini
- 13—14 első szimfonikus élmények: Csajkovszkij, Beethoven, mindkettőtől a hegedűverseny és az ötödik szimfónia
- 15—17 „nehezebb“ operák (Musszorgszkij, Mozart), újabb klasszikus és romantikus szimfonikusok
- 18 Brahms
- 19 Debussy, Ravel
- 20 Bartók
- 24—26 Sztravinszkij, Honegger, Prokofjev
- 27—30 Mai hazai és külföldi zeneszerzők
- 30 Bach és más régiek mélyebb megértése
- 31 a reneszánsz zenei térhódítása
- 32 új területek kutatása: kamarazene, Bruckner, Mahler, Schönberg, amerikai zene, kisebb régiek.

Erről a vallomásszerű táblázatról szeretném megjegyezni, hogy ilyen vázlatos formában nagyon erőltetett, szinte hamis, de azért mégis szemléletes képc egy (kissé késve induló) zenei ízlés útjainak. Szeretném hangsúlyozni, hogy a legszemből első hatások kivételével nem vettem el végleg soha semmit az asszimilált értékekből, hanem mindegyiket igyekeztem az évek során elmélyíteni, kiszélesíteni. Hogy ez az út mennyire egyéni és nem általános, afelől nincs kétségem (benne érzik a II. világháború okozta mostoha körülmények hatása is), de abban is biztos vagyok, hogy sokan magukra ismerhetnek benne. Az operett-irodalom hódítását az magyarázta, hogy szülővárosomban azokban az években gazdag operett-élet folyt. Utána következő olasz opera-szeretetem egybeesik a szomszéd város operatársulatának gyakori vendégszereplésével. Közben megalakult a helyi filharmónia; ennek a repertoárja határozta meg a további fejlődést. A kolozsvári zeneakadémiai évek újítják a következő évek bázisát. Utánuk az út inkább egyéni.

Mindebből az a következtetés adódik, hogy a zenei ízlés bizonyos fokig szabályozható, irányítható. Ki-ki azt szereti meg, amit kap, ami gyakorlata hatol át érzékszervein. Ugyanakkor vannak a fejlődésnek törvényszerűségei, melyeket nem lehet kikerülni. Nem tudok elképzelni egy nyolcéves gyermeket, aki Bachtól, Wagnertől vagy Schönbergtől kapná első mély zenei benyomásait. A benyomások sokféleségét és a sokoldalúság megtartását lényegesnek tartom.

A zenei ízlés, ha meg is őrzi autonómiáját, tudatos, folyamatos zenei nevelés eredménye kell hogy legyen. olyan sokrétű, a legszemből kortól kezdődő nevelése, mely a fejlődő ízlés előtt szélesre tárja a teljes zenei univerzum kapuját, és türelemmel, az egyéniség tiszteltbentartásával továbbítja — útbaigazító és nem szarnoki módon — a maga gazdagabb tapasztalatait. E nevelés nem nélkülözheti a tiszteltet minden kor és minden nemzet zenei értékei iránt.

Simon Dezső